

ДИДАКТИЧКЕ СТРАТЕГИЈЕ У ФУНКЦИЈИ ПОДСТИЦАЊА ИНТРАПЕРСОНАЛНЕ ДАРОВИТОСТИ КОД ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ И МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Резиме: Потреба за самосвесним и креативним људима је у сталном порасту, готово у свим доменима људског деловања. У савременом друштву интраперсонална даровитост се сматра суштинском животном вештином, која треба да се негује и промовише у систему образовања. Школа се препознаје као место за могући развој интраперсоналне даровитости, па самим тим, и креативних потенцијала појединаца. Међутим, постојећи системи образовања нису конципирани да одговоре на изазове са којима се тренутно суочавамо, односно не постоји озбиљан рад на подстицању и развијању интраперсоналне даровитости у настави. Још увек егзистирају методе и поступци који пасивизирају децу и ученике и инхибирају креативни потенцијал. Трагање за најефикаснијим начином за подстицање и развијање интраперсоналне даровитости покушаћемо да подржимо и у овом раду. Представићемо дидактичке стратегије које би могле да помогну у подстицању развоја интраперсоналне даровитости и креативности код деце.

Кључне речи: дидактичке стратегије, интраперсонална даровитост, образовање.

Увод

На почетку 21. века даровитост као феномен није више непознаница и већ је нашла своје место готово у свим областима науке. Међутим, још увек се траже начини и најбоља решења за њену, пре свега, идентификацију, а затим и за њено подстицање. Још увек наилазимо на проблем да се многа даровита деца не идентификују на време, да нису примећена и да имају проблема током школовања. Тако нам се намећу питања како би изгледао њихов образовни пут да су у детињству били подстицани, односно колико даровите деце није могло да реализује своје потенцијале због непрепознавања од стране својих васпитача и учитеља. С друге стране, постоје и бројна истраживања која говоре о томе да су поједина даровита деца на време идентификована (чудо од детета), али да током времена нису оправдала висока очекивања околине и просто се „утопила” у просек већине. У чему је проблем? У педагошком и психолошком дискурсу последњих деценија се све више говори и о интраперсоналним способностима код даровитих појединаца, јер је ова способност везана за интроспективне и саморефлективне капацитете личности,

¹ prtljaga.snezana@gmail.com

² danica.veselinov30@gmail.com

односно за дубоко разумевање себе, сопствене снаге и слабости, јединствености и могућности да прати и координира сопствене реакције (Гојков, 2016), што је од великог значаја за развојни пут даровитог појединца, јер како Максић (2016: 58) истиче, „интраперсонална интелигенција је претпоставка креативне продукције и оригиналних доприноса који разликују човека од машине на садашњем ступњу развоја.” Будући да се школа препознаје као место за могући развој даровитости, па самим тим, и креативних потенцијала појединаца, неопходно је створити услове за озбиљан рад на подстицању и развијању даровитости у настави. Зато су још увек актуелна питања попут: *како их идентификовати, како подстицати њихову даровитост, како са њима радити* и сл. Претпостављамо да је проблем, између осталог, у томе што још увек егзистирају методе и поступци који пасивизирају ученика и инхибирају креативни потенцијал. Трагање за најефикаснијим начином за подстицање и развијање даровитости и креативности покушаћемо да подржимо и у овом раду. Представићемо дидактичке стратегије које би могле да помогну у подстицању развоја интраперсоналне даровитости и креативности код ученика.

Дидактичке стратегије у функцији подстицања интраперсоналне даровитости

Не можемо да говоримо о интраперсоналној даровитости и креативности, а да не сагледамо шири контекст. Дакле, морамо кренути од Гарднерове теорије вишеструке интелигенције, односно његове спознаје да се сувише дуго интелигенција уско дефинисала. Гарднер [Gardner], анализирајући разне доказе (нпр. *чудо од детета, саванти* и др.), долази до седам врста интелигенције: лингвистичка, музичка, логичко-математичка, просторна, телесно-кинестичка, интраперсонална и интерперсонална (Gardner, Kornhaber, Wake, 1999). Међутим, Гарднер наглашава да су сва крајња стања мешавина неколико интелигенција, као што, на пример, плесачи користе телесно-кинестетичку интелигенцију, али морају имати и музичку како би могли да се изражајно и ритмички крећу. Поред тога, морају да знају да употребљавају и интерперсоналну интелигенцију, како би публици приближили ликове које глуме (Gardner, 1993б; према Gardner, Kornhaber, Wake, 1999). Иако је Гарднер развио своју теорију са циљем да прошири схватање интелигенције, она је главни свој утицај имала у образовању (Gardner, 1993ц; према Gardner, Kornhaber, Wake, 1999), јер је послужила да се помогне деци да развију што већи број својих интелигенција (Walters i Gardner, 1985; према Gardner, Kornhaber, Wake, 1999).

У овом раду ћемо разматрати дидактичке стратегије које би могле утицати на подстицање интраперсоналне интелигенције, која се по Гарднеру налази у склопу персоналних интелигенција и односи се на процесе који омогућавају разликовање сопствених осећаја и помаже појединцу да спозна сопствене способности и да их употреби на најбољи могући начин (Gardner, Kornhaber, Wake, 1999).

Дидактичке инструкције које би могле да помогну у јачању интраперсоналне даровитости јесу инструкције у оквиру хеуристичких метода. Хеуристичке методе су, пре свега, усмерене на дечје откривање, истраживање и разумевање објеката сазнања и развијање креативних и организационих способности појединца, а тежиште је на личним искуствима деце (Веселинов, Пртљага, 2016). Хуторској (Хуторской, 1998; према Спремић Солаковић, 2014: 109) хеуристичке методе дели у три групе: когнитивне, креативне и организационо-делатносне. *Когнитивне* наставне методе односе се на усвајање конкретних садржаја и подразумевају компарацију, анализу, синтезу, класификацију и др. *Креативне* или *интуитивне* наставне методе омогућавају ученицима стварање образовних продуката. *Организационе* наставне методе помажу у оспособљавању ученика у планирању, припремању, контроли, рефлексiji и другим организационим делатностима.

Овде ћемо се фокусирати на пројект методу као једну од хеуристичких метода, која има велики значај за подстицање дечјих потенцијала, а нарочито креативног, критичког и еволуативног мишљења. Важност ове методе огледа се у „развијању одређених способности ученика и усвајању поступака који ће им омогућити да, путем истраживања различитих појава и процеса, конструишу нови и реконструишу постојећи систем знања” (Ристановић, 2010: 65). Поред тога, пројект метода подстиче развој креативних реакција. Ђоу и сарадници (Zhou et al. 2010) издвајају три аспекта пројект методе, која могу обезбедити услове и показују предност у развоју креативности: 1. оријентација на проблем и рад на пројекту (полазна тачка у отвореним и стварним проблемима); 2. учење у групи (процес групне сарадње у потрази за решењима); 3. уместо на предавање, ученик је усмерен на учење (ученик искуствено долази до знања).

Интердисциплинарност пројеката подстиче шири ангажман, јер подразумева спајање идеја из две или више дисциплина (Craft 2005), и омогућава шири поглед на питање, уместо једног који је ограничен. Пројекти праве везе између феномена, учионице и стварних искустава. Питања и одговори на које наилазе у свакодневном животу добијају значај и бивају изложени систематском испитивању (Blumenfeld et al., 1991). Затим, учење у групи олакшава „комуникацију” између индивидуалног и колективног знања. Ђоу и сарадници (Zhou et al., 2012) указују да пројект метода може подстаћи креативност обезбеђујући изградњу заједничких знања и самостално окружење. То значи да се учење одвија у групама, где ученици активно учествују у заједничким подухватима. Учењем у групи, ученици развијају своје ставове суочавајући се са идејама других чланова групе, улазећи у критичке и конструктивне разговоре, поштујући аргументе и контра аргументе сваког члана. Трећи аспект, односи се на прелазак са предавања на активно учење, које повећава мотивацију, а самим тим и креативне реакције. Осим тога, на овај начин ученици се осећају способно да самостално делују и стварају. Наставникова улога се мења и, уместо да буде „представник власти” у преношењу знања, преузима улогу стручног сарадника у процесу учења.

Шта подразумевамо под пројектом? Када говоримо о раду на пројекту мислимо на скуп активности у којима једно или више деце шире проучава неку тему или проблем. Пројекти могу трајати неколико дана или недеља, у зависности од узраста детета или врсте теме. При томе је улога наставника или васпитача (ако је реч о предшколском узрасту деце) да подстиче децу да се повежу и уђу у интеракцију са људима и објектима, односно са окружењем, на начин који је адекватан за децу тог узраста. Може се рећи да је то интегративан начин учења који захтева активну партиципацију деце и тако подстиче развој њиховог знања, вештина, емоционалне, моралне и естетске сензибилности (Slunjski, 2001). Дакле, рад на пројекту омогућава деци развој интелектуалних, социјалних, емоционалних и креативних потенцијала. Овом списку можемо додати и подстицање развоја интраперсоналних способности, јер интеракција са окружењем (као један од главних захтева пројектног рада) ученику може помоћи да спозна и своја осећања и препозна сопствене способности, како би могао да их употреби на најбољи могући начин. Рад на пројекту се одвија у контексту који подстиче децу на преговарање, кооперацију, колаборацију, преузимање одговорности приликом тражења одговора, проверавање својих открића, проналажење сопствених стратегија решавања проблема, и на крају, а не мање важно, освртом на свој рад и допринос заједничком постигнућу, деца постају свесна својих стално растућих компетенција (Исто).

Када је реч о самој организацији рада на пројекту, не постоји општеприхваћен модел реализације, већ различити аутори имају различита виђења у приступу оваквог начина рада. Али овакав рад се, генерално, може рашчланити на следеће етапе (Munjiza, 2007; Вилотијевић и Вилотијевић, 2010; Гомбар, 2011):

- проналажење теме пројекта – тема може бити одређена наставним планом и програмом или актуелним догађајима у школи/вртићу и бира се демократским путем;
- одређивање циља – шта желимо да постигнемо, на који начин, корелација, облици рада, извори, предвиђено време за рад на пројекту;
- планирање (формирање радних група, подела задатака члановима групе, постављање правила, избор материјала и метода рада, место и време рада);
- спровођење истраживања;
- представљање резултата пројекта – плакат, сценски програм, радио емисија, презентација, стављање на *web* школе и
- евалуација пројекта – критички осврт на учињено (шта се постигло, шта је могло боље и другачије, а шта је добро, како научено искористити, како су ученици/деца задовољни пројектом).

Иако су функције које смо навели, резимиране у ових неколико корака, заједничке сваком раду на пројекту, једна од најважнијих карактеристика пројекта је његова јединственост и непоновљивост (Slunjski, 2001). То значи да ће сваки наставник/васпитач са својим ученицима развијати

одабрану тему на свој начин и тако дати свој лични печат приликом дизајнирања свог пројекта.

Закључак

На прагу трећег миленијума потреба за самосвесним и креативним људима је у сталном порасту, у свим сферама људског живота. Интраперсонална даровитост се препознаје као суштинска животна вештина, која треба да се негује и промовише у систему образовања. Школа се идентификује као место за могући развој интраперсоналне даровитости, па самим тим и креативних потенцијала појединаца. Међутим, постојећи системи образовања нису конципирани да одговоре на изазове са којима се тренутно суочавамо, односно не постоји озбиљан рад на подстицању и развијању интраперсоналне даровитости у настави. Један од корака у превазилажењу овог проблема може бити и имплементација наставне методе која се последњих година, да тако кажемо, „реинкарнирала” и потражила своје место на дидактичкој сцени. Увођење пројект методе у наставу, могло би помоћи подстицање развоја интраперсоналне даровитости и креативности код деце и тако допринели стварању самосвесних и креативних чланова друштва.

Литература:

- Blumenfeld, P. C., Soloway, E., Marx, R. W., Krajcik, J. S. Guzdial, M., Palincsar, A., (1991). *Motivating Project-Based Learning: Sustaining the Doing, Supporting the Learning*, Educational psychologist, 26 (3&4), 369–398, Lawrence Erlbaum Associates, Inc., The University of Michigan.
- Веселинов, Д., Пртљага, С (2016). *Методика упознавања околине*. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” – Вршац.
- Вилотијевић, Н., Вилотијевић, М. (2010). *Пројектна настава*. Београд: Центар за образовну технологију
- Gardner, H., Kornhaber, M.y L., Wake, W. K. (1999). *Inteligencija: različita gledišta*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Гојков, Г. (2016). Интраперсонална даровитост – могућности развоја. У: *Зборник резимеа 22. округлог стола*. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” – Вршац.
- Гомбар, М. (2011). Примена пројектне наставе у изучавању друштвених Садржаја у нижим разредима основне школе. У: *Норма*, XVI, 1. Сомбор: Педагошки факултет у Сомбору.
- Zhou, C. (2012). Integrating creativity training into problem and project-based learning curriculum in engineering education. *European Journal of Engineering Education*, 37(5), 488–499.
- Maksić, S. (2016). Da li će intrapersonalna inteligencija spasiti ili uništiti čoveka? У: *Зборник резимеа 22. округлог стола*. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” – Вршац.

- Munjiza, E. (2007): *Projektno učenje*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurija Strossmayera, Filozofski fakultet, Učiteljski fakultet.
- Пртљага, С. (2017). *Пројект метода као фактор подстицања креативности ученика*. Докторска дисертација, Универзитет у Београду, Учитељски факултет, Београд (ауторски репринт).
- Ристановић, Д. (2010). *Хеуристички модел наставе*. Јагодина: Педагошки факултет.
- Спремић Солаковић, А. (2014). Хеуристички образовни модел у савременој настави. У: *Иновације у настави*, XXVII, 2014/2, 105–115. Београд: Учитељски факултет Универзитета у Београду.
- Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum*. Zagreb: „Mali professor”.
- Craft, A. (2005). *Creativity in schools: Tensions and dilemmas*. New York: Routledge.

Snezana Prtljaga, MA

Danica Veselinov, PhD

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov"

Vrsac

DIDACTIC STRATEGIES IN THE FUNCTION OF ENCOURAGING INTRAPERSONAL GIFTEDNESS IN PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Summary: The need for self-aware and creative individuals is constantly growing, in almost all domains of human endeavor. In contemporary society, intrapersonal giftedness is considered to be an essential life skill, which needs to be nurtured and developed in the educational system. School is recognized as a place possible development of intrapersonal giftedness, and therefore, the creative potentials of the individual. However, the existing educational systems are not designed to meet the current challenges. There is no serious work done on the encouragement and development of intrapersonal giftedness in the classroom. There still exist methods and activities which make the learner passive and inhibit creative potential. The search for the most effective way to encourage intrapersonal giftedness will be supported in this paper. We will present didactic strategies which could help in the encouragement of intrapersonal giftedness and creativity in learners.

Keywords: didactic strategies, education, intrapersonal giftedness.